

Dr. Lóvai Miklós /egyetemi adjunktus, NME Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Tanszéke/:

Kábítószer-probléma és jogi szabályozás

"Büntetés vagy gyógyítás?" - kérdezte előadása címében Szabó András, s a válasza: gyógyítás. Azaz ellenzi a kábítószer-probléma kriminalizálását. Egyetértek Szabó András álláspontjával, de hozzászólásomban más megközelítésből érvelek a dekriminalizálás mellett. Jogszociológiai aspektusból és a tárgyunkra vonatkozó büntetőjogi szabályozás nemzetközi kapcsolatai - konkrétan Ausztria példája - alapján szeretném álláspontomat megindokolni.

Az utóbbi évek hazai jogszociológiai irodalmában jó néhány olyan művet találhatunk, amelyben a szerzők a jognak a kelet-, kelet-közép-európai társadalmakban betöltött szerepét vizsgálták.¹ Megállapításaik szerint régiókban a társadalmi változások terén - történelmi okok következtében - kitüntetett szerepe volt a jognak. Fokozottan érvényes ez az ún. ötvenes évekre, amikor a jognak szinte csak egyetlen funkciója érvényesülhetett: a társadalmi konfliktusok megoldásában való részvétel. A jog funkcióinak ilyen tartalmú redukálását az ún. szocialista normativizmus irányzatának képviselői a jog eszköz jellegével magyarázták. Az eszközjelleg hangsúlyozása ráadásul nagyon sokszor együttjárt a konfliktusok, problémák kriminalizálásával, ennek következtében pedig a megoldásuk során a büntetőjogi eszközök igénybevételeivel. E szemléletnek a továbbélését tükrözi a kábítószer-problémának a Legfelsőbb Bíróság VI. Büntető Elvi Döntésében és a Büntető Törvénykönyvet módosító 1987. évi III. törvényben való szabályozása. Véleményem szerint az említett jogferrésekben megvalósuló szabályozás nem más, mint a jogszociológiában "alibi szabályozásként" értékelt megoldás. Ennek lényege: maga a szabályozás az érintett magatartás jogi befolyásolá-

sára alkalmatlan és a szabályozás is pótcselekvésként, a szükséges reform pótlékként jelenik meg.² Ugy vélem, mindezek érvényesek az idézett normákra, mert nyilvánvaló, hogy megalkotóik csak a jog és a büntetőjog legikáját követték, de nem vették figyelembe a szabályozás tárgyának sajátosságait. Ez pedig kétségesse teszi a beavatkozás hatékonyságát. Amennyire a jogot puszta eszközként való megközelítés szükségesszerűen vezetett az előzőekben említett normáknak a jelenlétük által ismert tartalmú megalkotására, annyira törvényszerűen következhet egy más tartalmú megfelelés a jog társadalmi szerepét szélesebb értelemben felfogó jogelméleti megközelítés és a kábítószer-probléma ezen az alapon való jogi szabályozása között. Ha ugyanis elfogadjuk, hogy a "rendfenntartó, a konfliktusmegoldó s a társadalmi viszonyokat alakító funkció a jog három alapfunkciója"³, akkor témánk szempontjából nem a differenciálatlan kriminalizáció, hanem a társadalmi integrációt szolgáló egyéb beavatkozási módok vezethetnek eredményre. Konkrétan: a jogi szabályozás ne "tegye" bűnözővé a kábítószerfogyasztót, ellenkezőleg biztosítsa az integráció lehetőségét, teremtsen meg a kezelés jogi kereteit - beleértve ebbe a gyógyulást, gyógyítást szabadságát és zavartalanságát biztosító szabályrendszert - és kriminalizálja a kábítószerkereskedelmet. A hazánkétól a kábítószer-probléma terén "előbbre tartó" országok ehhez hasonló módon közelítenek a jelenséghez. Ezek közül hozzászólásom második részében a büntetőjogi szabályozás esztrák alakulását és tanulságait⁴ vázolek.

Ausztriában 1928-ban még a Btk-ban szerepelt az az egyetlen tényállás, amely a kábítószer-problémára vonatkozott, 1946-ban azonban már külön törvényt alkottak. Ezt a törvényt azóta négyszer módosították. Az egyes novelláris változtatások legfontosabb szabályai a következők voltak:

a/ Az 1949-es novella alapján az előállítás, feldolgozás, megszerzés vagy birtoklás az addig megkivánt forgalombahozatali célzat

nélkül is büntetendő lett. Ebből következően mindenfajta kábítószerfogyasztás 1949. óta büntetendő cselekmény Ausztriában.

- b/ Az 1971. évi novella az előző szigorú szabályozás eldásaként megvalósította az ún. kettős stratégiát. Ennek lényege: eltérő módon kell kezelni a fogyasztót és a kereskedőt. Az előbbit elsősorban gyógyítani és nem büntetni, az utóbbit viszont a korábbiakhoz képest szigorúbban kell megbüntetni. A "kettős stratégiát" tükrözte a feljelentés feltételes ügyészi visszavonásának és a büntető eljárás feltételes megszüntetésének a bevezetése.
- c/ Az 1980. évi Novella az eljárás feltételes megszüntetését 2 évi próbaidőhöz kötötte. A novella alapján a Szövetségi Egészségügyi Minisztériumban Központi Koordinációs állomást létesítettek.
- d/ Az 1985. évi novella még markánsabban szétválasztotta a fogyasztókat és a kereskedőket. Így például 20 évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető egy-egy kábítószerkereskedelemmel foglalkozó nagyobb szervezet vezetője; pénzmellékbüntetés is kiszabható, amelynek az elért vagy elérni kívánt hasznot meg kell haladnia. Ezzel szemben a novella megerősíti az 1971. évi jogszabálynak azt a rendelkezését, amely szerint a fogyasztókat kezelni és nem büntetni kell. Ujdonsága a novellának, hogy azok esetében is lehetővé teszi a kezelést, akik kábítószerrel saját szenvedélyük kielégítése céljából üzletszerűen másoknak eladtak.

A kábítószer-törvényen kívül az 1975. évi Btk. szintén tartalmaz a kábítószerélvezőkre vonatkozó szabályt. Ennek értelmében a bűncselekményt elkövető alkoholisták és kábítószerélvezők esetében 2 évig terjedő elvonóintézeti kezelést lehet elrendelni, ha attól kell tartani, hogy a szokásukkal összefüggésben újabb büntetendő cselekményeket követnek el. Ezt az intézkedést egyébként a büntetés előtt foganatosítják és

tartamát be lehet számítani a büntetésbe.

A büntető eljárási törvény alapján a fogyasztókkal szemben az eljárás 2 év próbaidőre felfüggeszthető, ha az elkövető aláveti magát valamilyen kezelésnek. Amennyiben a két év eredményesen telik el, akkor az eljárás megszüntetése véglegessé válik. Hasonló tartalmú szabályt találunk a büntetésvégrehajtás területén; az 1985. évi novella alapján az a kábítószerélvező, akivel szemben két évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztést szabtak ki, halasztást kaphat a büntetés végrehajtására, ha vállalja, hogy orvosi gyógykezelésnek veti alá magát. Amennyiben a kezelés eredményes, a bíróság a végrehajtandó szabadságvesztést utólag felfüggeszti.

Az osztrák szabályozás számos tanulsággal szolgál a kábítószer-probléma jogi kontrollja vonatkozásában. Ezek közül elsőként említem azt, hogy a szabályozás rugalmasan követi a kábítószer-helyzet alakulását. Ezt - többek között - az teszi lehetővé, hogy 1980. óta a jelenség valamennyi fontosabb jellemzőjére vonatkozóan adatgyűjtést végeznek és a már említett intézmény koordinálja a kábítószer-probléma elleni küzdelmet.

Ausztriában megvalósították a kettős stratégiát. Ezen belül a fogyasztót elsősorban nem büntetni, hanem kezelni akarják. Ennek érdekében olyan intézményeket és megoldásokat vezettek be /alternativitás, elterelés/, amelyek érdekeltté teszik a fogyasztót - ezáltal az önkéntesség és nem a kényszer alapján - a gyógyító intézménybe való jelentkezésben.

Véleményem szerint mindezek követendő mintát jelenthetnek a kábítószer-problémával kapcsolatos jövőbeni hazai kriminálpolitika kialakítása során. Természetesen nem hiszem, hogy a kábítószer-probléma elleni küzdelemben komoly eredményt érhetünk el pusztán a jogi intézményrendszer reformja révén. Ugy vélem azonban, hogy az eddigiektől szakszerűbb, a jelenség természetét jobban figyelembevevő jogi szabályozás hatékonyabbá teheti az egyéb beavatkozási módokat is.

Jegyzetek

1. Így például lásd:
 - a/ Varga Csaba: Makroszociológiai jogelmé-
letek; a jogészi világképtől a jog tár-
sadalomelmélete felé. Szociológia. 1983.
1.
 - b/ Kulcsár Kálmán: Politikai és jogszocio-
lógia. Kossuth Könyvkiadó, 1987.
2. Lásd: Varga Cs.: I.m.: 65. o.
3. Varga Cs.: I.m.: 63. o.
4. AZ osztrák szabályozás fejlődését Manfred
Burgstaller: Kábítószer-büntetőjog
Ausztriában c. cikke. /Fordította:
dr. Györgyi Kálmán/ alapján tárgyalom.
Magyar Jog. 1987. 4. 366-369.o.

Dr. Németh Zsolt /rendőr őrnagy, BRFK Ifjúság-
védelmi Alosztály/:

A pszichiátria és a jog jeles, nagytudású szakembereinek eszmecseréjét örömmel üdvözlöm, mégis ünneprontó leszek: bármilyen fontos, hogy közös hangot találjunk, nem mulaszthatom el az alkalmat, hogy ismét rámutassak arra, hogy még nagyobb szükség volna a probléma megelőzéséről, az "utcai gyermekvédelemről" beszélni és még inkább összehangoltan cselekedni.

A másik bajom az, hogy egy társadalmi jelenségre adható válaszok közül, két, meglehetősen speciális és csak meghatározott feltételek megléte esetén alkalmazhatót, a jogit és a pszichiátriaiit járjuk körül, úgy, hogy a megoldásra szoruló problémát csak hozzávetőlegesen ismerjük. Azt is mondhatom, hogy a helyzet nincs feltárva, ami pedig részletismeret van, nincs összegezve. Főként nincs aki az egészet összefogná, irányítaná. Az Állami Ifjúsági Bizottság egykor kijelentette, hogy a koordinátori szerepet magára vállalja a gyermekvédelemben, de hamarosan megszűnt, a helyébe lépő ÁISH már nem is beszélt erről. Az Alkoholizmus Elleni Állami Bizottság feladata lett volna a kábítószer elleni küzdelem szervezése, de én amennyire ismerem munkájukat, csak elméleti eszmefuttatásokat látam tőlük, azt is csak részletkérdésekről. Az újabban létrejött Kábítószerbizottság az Országos Egészségvédelmi Tanács szervezetében sem tűnik ebben nagyon határozottnak. Lám az elnökük, Bayer professzor úr is csak rosszallja a felelőtlenül közzétett számokat, mint a hírhedt harmincezret, pedig azt várhatnánk tőlük, hogy mint az ügyben legilletékesebbek, hitelesen cáfolnák a tévedéseket /talán tévesztéseket/ és autentikusan bemutatnák a valóságot.

Egyre farizeusabbnak érzem a manapság nyilatkozók szinte kötelező bevezetőjét arról, hogy a narkós gondok nyilvánosságra hozatalának tialma mennyi kárt okozott, mert nem készülhetünk fel a megoldásra. Most itt a baj a nyakun-